

Landmandsmødet i Viborg

den 29de Juni til 3die Juli 1875.

Viborg — Hedens By, Mindernes By; — ja Hedens By, thi den Tid er ikke fjern, da Lyngen strakte sig næsten helt til Byens Porte, og da Yngen kom til Viborg, hverken fra Øst eller Vest, fra Syd eller Nord, uden først at gjennevandre milevide Hedestrækninger; derfor passede det ogsaa godt, at man her rejste Mindesmærket for den Digter, der gennem sine Fortællinger og Sange har skildret, ja malet os Heden som ingen Anden.

Stille og mørkladen er vel min Hede,
Dog under Lyngtoppen Blomsteret staaer.
Lærken bag Gravhøje bygger sin Rede
Og sine Triller i Ørkenen slaer.

Saaledes sang han og tolkede mesterlig den Poesi og den Alvor, der maa gribe Enhver, der har Øje for Naturens Storhed og Skjønhed selv i dens tarveligste Klædning, og hvis Hjærte har Sangbund baade for Mindets Røst, som taler til os gennem de lyngklædte Rjæmpehøje, og for Fuglens Toner, der ligesom faa forklaret Gjenlyd fra den mægtige Himmelhvælving.

Og Viborg er Mindernes By, rigere derpaa end nogen anden jydsk By; ved hvert et Skridt træde de os imøde; alt naar vi nærme os Viborg, vidne de mangfoldige Hedeveje,

der alle samle sig op mod Byen, at her engang var Skuepladsen for Liv og Færdsej, og naar vi komme ind i selve Byen, da fortælle de store ubebyggede Pladser og talrige Marker og Haver indenfor den vidtstrakte Byes Grænser om fordums Storhed; her ligger Domkirken med Krypten, hvorfra Sjælemessen lød for den myrdede Konge; her ligger Borgbold, hvor Slottet stod, da Kongerne her havde Sæde; her viste man os den Sten, hvorfra Danmarks Reformator, Hans Tausen, løstede sin mægtige Røst mod Pavevælden og den papistiske Kirkes Forvrængninger. Baade lyse og mørke, baade gamle og nye samle Minderne sig i Skolketal, ikke blot for selve Egnen, men for hele Sjælland, hele Danmark omkring Viborg eller Vibjærg, det hellige Bjærg, som den kaldtes i gamle Dage, i Hedningetiden, da Gudeofringer fandt Sted paa disse Høje, da alle Byder samlede sig her til Thinge for at afgjøre Trætter, give Love og vælge Kongerne. Og ligesom den var en af de ældste og største Byer i Nord i Hedenstidens Tid, saaledes beholdt den ogsaa sin Betydning i den katholske Tid; fra 22 Kirker lød Klokkelangen hver Morgengry, naar Høvelærken derude højt fra sit Stade i Sky hilste Solen og mældte Dagens Komme, og hver Aftenkvæld, naar Solen gik til Sæde og kastede de mørke Skygger hen over den spejllare Sø, der hvilede ved Bakkens Fod; i de talrige Klostre fandt de trætte Pilegrimme, som fra Sverig og Norge, fra Vendsyssel og Thy droge Sønder paa ad den store Kongevej, der strakte sig langs Højderne fra Viborg til Hadeby, et gæstfrit Hvilested. Og var den i Præstevældens Dage Sjællands Hovedstad, saa beholdt den ogsaa sin Rang i Adelsvældens Tid; thi da samlede her hele den jydsk Adelsstand sig til Landsting og Snæbsting at vælge Kongerne, værne egne Rettigheder, bilægge Trætter og afsvikle Mellemværende. Men fra da af sank Byen i Betydning; Udebrande hærjede, Handlen aftog, Heden brede sig over tidligere dyrkede Marker, Haandværkere og Naringsdrivende droge bort, Huse og Gaarde stode tomme, og saa vidt sank den, at Tanken endog opstod om at gjøre Sjællands fordums Hovedstad

til en Landsby for derved at lette dens Skatter. — Da begynder den nye Tid, Folkefrigjørelsens Aarhundrede, og i Viborg Stændersal samles de jndste Sendebud, da den enevældige Konge ønsker at høre sit Folks Røst om dets Tarv og Trang. Og med Friheden begynder atter Virksomheden; her som i det øvrige Land tages der fat paa at nytte og udvikle de materielle Hjælpeidler; gode Veje anlægges, Handlen tager nyt Opsving over Ladeplassen Hjarbæk ved Limfjorden, Heden trænges tilbage, og selv den fjernere Hede, der endnu ligger klædt i Ryn, maa indirekte yde sin Tribut til Byen, thi den skyldes det, at Tusinder af Soldater aarlig samles til Feltøvelser i Byens Nærhed, — derved fremmes Byens Opkomst, og for hele den opvoxende Slægt knyttes der personlige Minder til Viborg.

Dette er korte Træk af Viborgs Historie, og man maatte være kold om Hjærtet, hvis man ikke, hvad enten man er Ræg eller Rærd, Handelsmand eller Landmand, et Øjeblik kunde glemme Dagens travle Færden og føle, at det er en historisk, en klassisk Jordbund, man betræder. — Men vi vende os til vor Opgave; det er hverken som Hedens By eller de gamle Minders By, at vi maa dvæle ved Viborg, det er et Mindeblad ud af dens allernæste Historie, vi her skulle tegne; — atter drage store Stærke fra alle Egne mod Viborg, de drage ej did for at sidde til Things eller kesse Konge og løfte ham paa Skjold, det er ej Tvedragtens Bud, der sender Sjællandsfar og Fynbo mod Jyllands Hjærte; det er en fredelig Rappesstrid, der samler dem alle i Tusindtal, og Maalet er fælles, de drage derop for at lære, gennem Dre og Dje, hvad Nytt og Godt der skal indplantes i vor Fædrenejord og Modernæring, saa at Velfstandskilden kan flyde endnu rigeligere, den Enkelte som det Hele til Gavn og Glæde, til Styrke og Velsignelse, — der holdes Møde af danske Landmænd i Viborg. Der har ofte tidligere været Tale derom, men man maatte hver Gang opgive det; Sarnet af passende Lokaler og Færdselsmidler forbød at henlægge et Møde med hele dets store Apparat til det mid-

terste eller vestlige Jylland, hvor meget man end havde ønsket ogsaa at gjøre disse Landsdele delagtige i al den gavnlige og befrugtende Indflydelse, som disse Møder føre med sig; de have derfor hidtil udelukkende været knyttede til Verne og Øst-Kysten. Endnu var der en Del, der tvivlede om, at en saa lille By og den noget affides Beliggenhed uden direkte Afgang ad Søvejen kunde fyldestgjøre de stedse stigende Fordringer til Indkvarterings- og Udstillingsrum, og tillige frygtede for, at Besøget, der dog i Reglen maa vente sin største Tilgang fra de nærmeste Egne, ikke skulde blive tilstrækkelig talrigt til at bære de store Udgifter; men heldigvis afvistes disse Tvivl af Mænd, der vare nøje kjendte med Lokalteterne, og som dels pegede paa de mange nye private Bygninger, hvorved Indkvarteringen vilde lettes, dels henviste til, at den garnisonerende Bataillon vilde være i Vejren, saa der forhaabentlig kunde raades over de store offentlige Lokaler, som vare blevene opførte til dennes Brug, dels mindede om det Opsving, Hedeopdyrkningen havde taget i de sidste Aartier, dels fortalte om den Sands, der i de bedre Egne af det nordvestlige Jylland var vaakt for Fremskridt i Agerbrug og Husdyrbrug, og som endelig stærkt fremhævede, hvorledes Viborg nu gjennem den fuldførte Tværbane strakte Haanden mod Øst og Vest ligesom for at samle de to saa længe adskilte Dele af Riget. Og ved Delegeretmødet i Kjøbenhavn 1871 sloges det da næsten med Enstemmighed fast, at det 13de danske Landmandsmøde skulde samles i Viborg 1875, og vi sige nu, ikke længere med Haabets Usikkerhed, men med Kjendsgjerningens Visshed, det var en god Beslutning, thi Mødet har paa en værdig og fylldig Maade hævdet sin Plads i de danske Landmandsforsamlingers Række.

Dette skuldes vel flere sammenstødende heldige Omstændigheder, men dog først og fremmest de Mænd, der havde paataget sig det byrdefulde Hverv, at ordne og lægge til Rette hele det store Apparat, der i Løbet af 5 Dage skulde samle Mænd fra alle Egne omkring sig, og det er derfor dem at

Æren og Takken væsentlig tilkommer for den gjennemgaaende Tilfredshed og Glæde, der saa at sige fra alle Sider ytrede om det 13de danske Landmandsmøde. Til Præsident og Vicepræsident var henholdsvis valgt Rmbr. Steel til Dronninglund og Rmbr. Lüttichau til Tjele; men da den Førstnævnte iaar havde overtaget Indenrigsministeriet, hindredes han med en enkelt Undtagelse i at fungere som Forsamlingens Præsident, og det blev da Kammerherre Lüttichau, der overtog denne Virksomhed, og paa en ligesaa dygtig som for Forsamlingen behagelig Maade røgte dette Hverv. Foruden de 2 nævnte Mænd var der ved Delegeretmødet valgt til Medlemmer af den forberedende Komite Borgmester Faber i Viborg, Tægermester Friis til Duellund og Propr. Bruun til Asmildkloster, med Ret til yderligere at supplere Komiteen, hvorved da valgtes Baron Adeler til Bustrup, Kaptajn Bluhme til Nørland, Fabrikant Bruun til Sønder Mølle, Oberst Falkenberg, Adjunkt Feddersen, Propr. Heide til Kjærsgaard, Hofjægermester Honnens de Lichtenberg til Bidstrup, Konsul Jensen, Kammerj. Lüttichau til Biskum, Godsejer Mourier-Petersen til Holbækgaard, Propr. Neergaard til Breinholt, Baron Petersdorff til Sødal, Prof. Segelcke og Redaktør Visving. Til Sekretær for Landmandsmødet valgtes Landhusholdningssekslabet Sekretær, Civilingeniør Hannemann, der var en god Støtt for Komiteen paa Grund af de Erfaringer, han medbragte fra sin lignende Virksomhed ved Landmandsmødet i Nykjøbing; ikke uden Grund ængstedes man derfor for, at hans Død i Slutningen af April, der ogsaa af saa mange andre Grunde vakte Sorg og Deltagelse i en vid Kreds, skulde blive af en uheldig Indflydelse paa Mødet, thi de praktiske Arbejder ved Mødets Ordning skulde netop da begynde; men heldigvis var et af Komiteens virksomste Medlemmer, Tægermester Friis, der med ligesaa megen Dygtighed som Ihærdighed fra første Færd af havde varetaget Landmandsforsamlingens Interesser, nøje kjendt med Planer, Bestemmelser, Affordslutninger o. L., og

heldigvis fandt man i Sagfører Buch-Møllgaard, som nu overtog Sekretærforretningerne, en Mand, der ved sin store Arbejdsdygtighed og ved sit nøje Lokalkjendskab paa en smuk Maade løste det omfattende Hverv, der paa et meget vanskeligt Tidspunkt overdroges ham.

Som sædvanlig nød ogsaa dette Møde Godt af al den offentlige og private Hjælp, som i Reglen paakaldes til vore Landmandsmøder. Af Kongen, Kronprinsen, Staten, Landhusholdningselskabet, det Classenske Fideikommis, Landboforeninger, Byraadet, Sparekassen og andre Autoriteter samt af Private var der ialt ydet omtrent 47,000 Kroner i Bidrag, altsaa mere end til noget tidligere Møde; til Mødet i Odense indkom 22,117 Kroner, i Aarhus 27,708 Kr., i Kjøbenhavn 31,600 Kr. og i Nykjøbing 40,324 Kroner. En betydelig Del af disse Bidrag skyldes smaa Bidragydere, hvilket vidner om den Mand, der bærer disse Møder, og om at deres store Nytte ikke blot erkjendes af de mere Formaaende i Samfundet, men af fædrelandskjærlige Mænd i alle Samfundslag. Hertil kommer nu alle dem, der som Foredragsholdere, Udstillere, Dommere o. s. v. ydede et betydeligt om end ikke kontant Bidrag til Mødet. Af Byraadet og Militairstaten var der baade stillet Lokaler og Materiel til Raadighed; af Dampfibselskaber og Jernbanebestyrelser var der tilfagt betydelige Væmpelser og mange Extraskibe og Extratoge satte i Gang under selve Mødet.

De Lokaliteter, Landmandsforsamlingen benyttede, vare samlede paa 2 Steder; i det store nye Raadhus, der ligger midt i Byen, var der stillet en Række af Værelser og Sale til Forsamlingens Raadighed, og her havde Bureauet og Indkvarteringskomiteen sine Kontorer i Stueetagen, medens 1ste Sal benyttedes til Foredrag og Forhandlinger. Udstillingerne vare derimod samlede i Exerцерhuset og paa den hosliggende Exerцерplads, og for at lette Udstillerne, Dommerne og Andre, hvis Virksomhed var knyttet til Exerцерpladsen, deres Forhandlinger med Bureauet, havde dette indrettet et særligt Bureaulokale paa dette Sted. Paa denne Maade maa en Tvedeling af Landmandsmødets Lokaliteter ansees for

ønstelig, thi der vilde næppe have den nødvendige Ro under Foredragene, hvis disse bleve holdte i Udstillingernes umiddelbare Nærhed.

Mødets Virksomhed faldt ligesom ved de tidligere Møder navnlig i 3 Retninger, nemlig som Udstillinger, som Forhandlinger og som Besøg i Egnen.

Udstillingerne tillægges stedse større og større Betændning og med Rette, thi de fleste af de Besøgende ere praktiske Folk, der lettere belæres gjennem Øjet end gennem Øret, og som naturligtvis med særlig Interesse dvæle ved alt, hvad der kan faa umiddelbar Anvendelse i deres egen Bedrift, det være sig nu at de staa i Dyrskuet og gennem de der udstillede Dyr faa Øjet skjærpet for de bedste Former, det rene Præg, den kraftigste Bygning og heldigste Udvikling, dels ved Sammenligning mellem de enkelte Racer, Stammer og Individier, dels ved en Jævnførelse med hvad man selv har hjemme i Gaard og Mark, — eller at man staaer blandt Redskaberne og Maskinerne og bliver oplyst om mangen snild og findrig Tanke, om mangt et mekanisk Hjælpemiddel, som nu er stillet til Landmændenes Raadighed for at løse de Opgaver, som Jordens og Afgrødens bedst mulige Behandling stiller til os, — eller man staaer i Produktsamlingen og lærer hvilke Fordringer, der stilles til Korn, Smør, Ost, Uld o. s. v., naar disse skulle kaldes første Klasse Varer, hvilket dog altid maa være Producentens Opgave at naa, — eller man igjennem Frøprøverne, de kunstige Gjødningsmidler, Foderstofferne o. s. v. gives Anvisning paa hvilke Fordringer man er berettiget til at stille til disse, — eller man staaer i Husflidsudstillingen og seer hvor mange smukke og nyttige Gjenstande en god Villie og fornuftig Benyttelse af Kræfter og Materiale er istand til at bringe ud af Timer, som ellers drives og sløses bort eller anvendes paa endnu uheldigere Maader. Det er i Sandhed et storartet Undervisningsapparat, der saaledes hvert 3die Aar samles til Landmændenes Belæring og Uddannelse, og skulde Noget være i Tvivl om, at Nyttens af dette Apparat svarer til det store Arbejde med

at skaffe det sammen, da ville vi raade ham til at besøge Udstillingspladsen en Mødedag, naar Arbejdet gaaer sin jævne, regelmæssige Gang, naar ikke Folketoben strømmer sammen paa enkelte Punkter enten for at se Kraftprøven, eller se Hingstene brændes eller en eller anden larmende Maskine sættes i Gang, men paa en Tid, da de Besøgende ere spredte over hele Pladsen, dels enkeltvis, dels i Grupper og Smaaflynger, fordybede i Betragtninger over det Dyr eller det Redskab, hvorved de netop have gjort Holdt, og Sagen kan da være blind for, hvilken Rigdom af Tanker, der i en saadan rolig Arbejdstime groer op hos Besøgerne, — deres Undersøgelse af Gjenstandene, deres Samtale, deres Granskning i Kataloget, deres Optegnelser, hele deres Varen og Væsen vidner derom, — ja, der er Grøde i en saadan Time.

Udstillingernes Ordning var henlagt under flere Subkomiteer, af hvilke Bægermester Friis, Duellund, var Formand for Dyrstue-Komiteen, Kaptain Bluhme, Nørlund, Formand for Redskabs-Komiteen, Prof. Segelcke Formand for Komiteen for Produktudstillingen og Adjunkt Feddersen Formand for Komiteen for Fiskeriudstillingen. — Her skulle vi da tilføje, at Oberst Falkenberg var Formand for Indkvarterings-Komiteen og Propr. Bruun, Åsmildkloster, Formand for den Komite, der ordnede Udflugterne.

Udstillingerne omfattede ligesom ved tidligere Møder Dyr, Redskaber og Maskiner, samt Produkter af Landbrug og Skovbrug, og tillige var der ved dette Møde en Fiskeri-Udstilling. Alle disse Udstillinger, med Undtagelse af Mejeriprodukterne, vare samlede paa een Plads, nemlig i Garnisonens store Exercerhus og paa omtr. 6 Tdr. Land af den tilstødende Exercerplads, umiddelbart stødende op til Byens nordvestlige Side. Pladsen var meget hensigtsmæssig benyttet og smagfuldt smykket med en taløs Skare af Flag, Bimpler og Guirlander, hvilket gav det Hele et meget festligt Præg. Udenfor den store smukke Indgangsport fandtes Bæxlboiler og Boder for Udsalg af Dagbilletter og Kataloger; naar man kom ind paa Pladsen,

kunde man let orientere sig, thi til Højre laa Exercerhuset med de store Samlinger af Husflidsgjenstande, Landbrugsprodukter, Viadlsfager, o. lg.; den sydlige Del af selve Exercerpladsen indtoges af Redstaber og Maskiner samt Stovbrugsprodukter; midt paa Pladsen fandtes en smagfuld stor dækket Tribune, umiddelbart stødende op til den Ring, hvor Dyrene flere Gange forevistes, og hinsides denne, indtagende den nordre Halvdel af Pladsen, havde Dyrskuet faaet sin Plads, saaledes at Hestestaldene vare opførte langs den nordre Sides Blankeværk med 2 Flanker, i Ost og Vest, indesluttende mellem sine Grene en Mængde af parallelløbende Kvægstalde, Faare- og Svinefolde; disse kom derved til at løbe i Syd og Nord, hvorved Kvæget paa en heldig Maade var beskyttet mod den brændende Solhede. Dyrskuet blev ved denne Ordning saa sammentrængt, at man let kunde finde sig til Rette, uden at det dog paa nogen Maade kunde siges at være saa sammentrængt eller pakket, at der, selv naar Besøget var meget stærkt, kunde opstaa Trængsel; — dette skyldes ogsaa væsentlig de særdeles hensigtsmæssig indrettede Stalde og Kvægsture, der oprindelig anskaffedes af Komiteen for Nykjøbingmødet, for ogsaa at gjøre Tjeneste ved de 3 følgende Landmandsmøder, der hver maa afbetale en Del af det Laan, som stiftedes til disse Staldes Anskaffelse. Da Dyrskuet denne Gang var større end i Nykjøbing, var der ikke tilstrækkelig Plads i de derfra førte Stalde, og Komiteen maatte lade bygge et betydelig større Antal.

Dyrskuet var stort, uden dog i saa Henseende at kunne maale sig med Dyrskuerne i Odense, Aarhus og Kjøbenhavn, hvilket fremgaaer af nedenstaaende Tabel over de til de sidste 6 Møder anmeldte Dyr, nemlig ved Landmandsmødet i

	Hornkvæg.		Heste.	Faar.	Svin.	Fjeddyr.	Talt.
Horsens 1861	269	(og 8 Samlinger)	133	64	14	"	480
Odense 1863	307	13	175	138	48	"	668
Aarhus 1866	440	11	167	141	74	96	918
Rbhvn. 1869	434	29	137	242	76	85	974
Nykjøbing 1872	166	27	109	101	22	29	427
Viborg 1875	300	23	148	100	21	61	630

De indmældte Dyr mødte imidlertid ikke alle, og navnlig var Dyrskuet i Aarhus i Virkeligheden meget, omtrent $\frac{1}{3}$, mindre end ifølge Kataloget.

Af de i Forsens	mældte 480 Dyr	udeblev 11 og mødte 469
— Odense	— 668	— 117 — 551
— Aarhus	— 918	— 305 — 613
— Rjøbenhavn	— 974	— 170 — 804
— Nykjøbing	— 427	— 38 — 389

Ved Viborgmødet var der ifølge en foreløbig Optælling udeblevet 191 Dyr, og Udeblivelserne vare altsaa meget talrigere end ved Nykjøbingmødet. Disse Udeblivelser kunne vel ikke helt undgaaes, men bør dog om mulig søges indskrænkede, thi ikke blot forvolder det en unødvendig Ulejlighed og Udgift at indrette Staldrum, der ikke benyttes, men dette giver Skuet en vis huller og mangelfuld Karakter, som af flere Grunde er uheldig. Udeblivelsernes Tal indskrænkedes betydelig, da man ved Rjøbenhavnsmødet opførte lukkede Stalde og der maatte erlægges Staldrumspenge, hvad enten Pladsen benyttedes eller ikke; ved Nykjøbingmødet formindstedes Udeblivelserne end mere; nu ere de atter stærkt tiltagne ved Viborgmødet; dette synes at vise, at der fremtidig bør kræves mere for Staldrum, Halm, Hø, Gronfoder og Pasning, der hidtil kun er bleven betalt med 2 Rdl. for en Hest, 1 Rdl. for et Stk. Hornkvæg eller en Samling af 3 Faar og 3 Mt. for en Vædder eller et Svin. Vi antage, at en Fordobling af disse Vederlag ikke vil hindre Udstillere, der have noget virkelig Godt at vise, i at mælde sig, men derimod gjøre dem, der kun have middelmaadige Dyr at møde med, noget mere betænkelige, inden de lægge Beslag paa Pladser, som de alligevel næppe ville benytte.

Var Dyrskuet end ikke af de største, tager det derimod Plads som et af de bedste, der hidtil har været samlet ved noget Landmandsmøde, og det vidnede næsten i alle Dyrklasser om de store Fremskridt, som der heldigvis i de senere Aar gjøres paa Husdyravlens Omraade. Naturligvis var det navnlig de jydste Husdyrstammer, der vare stærkest repræsenterede, og det tør vel nok siges, at der aldrig har været udstillet en saa

smukt Samling af jydste Tyre og Hingste som ved dette Møde; men ogsaa Derne vare, om end ikke talrig, dog særdeles godt repræsenterede, og de største og fleste Præmier for Unglerkvæg, foradlede Heste, Faar og Svin tilfaldt Derne. Det jydste Kjødkvæg var, som man kunde vente det, smukt repræsenteret fra dets bedste Hjemstavn, det nordvestlige Jylland, men ogsaa af Kjødkvæg af fremmede Racer var Udstillingen denne Gang rigere end nogensinde før, og navnlig indtog Korthornskvæget en betydelig større Plads end tidligere. Ogsaa med dette Dyrstue var forbundet en Udstilling af fedt Slagtekvæg, og der saaes mange fortrinlige Individuer baade af jydsk Race og Korthornsracen; men det er næppe heldigt, efterat man nu er begyndt paa særlige Fedestuer, at afholde saadanne i Forbindelse med Landmandsmøderne, da det i Reglen er forbundet med altfor stor Bæsvær og Betskning for Federne at holde deres fede Kreaturer til Midsommerstid. Komiteens første Bestemmelse om kun at uddele Medailler til Fedekvæg var ogsaa uheldig, thi vel har Fedekvæget ikke en saa direkte Indflydelse paa vor Husdyravl's Fremvæxt som Tillægsdyrene, men indirekte er det maaste ikke af mindre Betydning for vort Agerbrug ved at anspore til at affatte Studene bundfede istedenfor som Staldstude, og ved at være Midlet, hvorved en omfattende Rodfrugtdyrkning kan betale sig og vinde Indgang til Held for hele Agerbruget; — ganske vist bødedes der paa det projekterede Medaillesystem ved at der af den jydsk Forening for Indkjøb af kunstig Gødning ydedes et Bidrag af 900 Kroner med den Bestemmelse udelukkende at bruges til Præmier for fedt Slagtekvæg, men denne Bestemmelse kom først, efterat mange af dem, der havde paatænkt at fede til Landmandsmødet, havde affendt de dertil bestemte Kreaturer til England. Ialt var der for Dyrstuet udsat som Præmier 6800 Rd., hvoraf imidlertid nogle saa Præmier ikke bleve anvendte; sammenlignet med de tidligere Møder stiller dette sig saaledes, at der ved Dyrstuet ved Mødet i:

Forfens uddeltet	3000 Rb.	som Pr.	og brugtes	1300 Rb.	til Stuets Ordning
Odense	— 4200	— —	— —	1780	— —
Aarhus	— 6380	— —	— —	4380	— —
Kjøbenhavn	— 10230	— —	— —	19100	— —
Ryhjøbing	— 5665	— —	— —	5174 Rb.*)	—

Angaaende Bedømmelsen af de udstillede Dyr skulle vi iøvrigt henvise til den foretagne Præmiefordeling og de Foredrag angaaende Udstillingen af Heste og Malkekvæg, som under selve Mødet holdtes af Prof. Prosch og Inspektør Buus, og som findes meddelte andetsteds i dette Heste. Et lignende orienterende Foredrag angaaende Udstillingen af Kjødkvæg og fedt Slagtekvæg skulde været holdt af Propr. Ingwersen, men i hans Sygdomsforfald indskrænkedes dette Foredrag til nogle faa Bemærkninger af en anden af Dommerne for Kjødkvæg, Lieut. Fabricius til Bramminge.

Kedstabsudstillingen. Som Forarbejde for denne maa betragtes den Mejemaskineprøve, som det kgl. Landhusholdningselskab ifølge Ryhjøbingmødets og Delegeretmødets Opfordring lod foretage paa Benzonsdal og Vallensbæk ifjor Sommer (1874), og hvorom en udførlig Beretning findes meddelt i dette Tidsskrifts 1ste Heste 1875. Dommerne ved denne Prøve foreslog Landhusholdningselskabet at opfordre den forberedende Komite for Viborgmødet til at lade foretage en Prøve med Slaamaskiner umiddelbart før Mødet. Komiteen gik ind derpaa, overdrog til sit Medlem Hoffjægermester Honnens de Lichtenberg at ordne det Fornødne i saa Henseende og anmodede 5 af Kedstabsdommerne om at foretage Prøven, som da blev afholdt i Løbet af 4 Dage fra den 21de til den 24de, dels i den udtørrede Tastum Sø, dels paa Asmildkloster Torder. Til Prøven var der fremstillet ialt 11 enkelte og 9 kombinerede Maskiner, af hvilke 15 gennemgik Prøven og 10 præmieredes. Angaaende

*) Hertil kommer endnu, at der ved dette Møde optoges et Laan paa 3000 Rb. til Opsyrelse af Stalde, som imod Staldenes Overlevering til de næste 3 Møder blive at afbetale af disse.

denne Prøve vil Formanden for Dommerkomiteen, Forp. Bokelmann senere meddele en fuldstændig Redegjørelse i dette Tidsskrift og i den officielle Beretning om Landmandsmødet.

Den egentlige Redskabsudstilling var større end ved noget tidligere Møde. Ved Odensemødet var der måldt 502 Nummere, Aarhus 562, Kjøbenhavn 543, Nykjøbing 621 og ved Viborgmødet 757. Disse Tal vise tydelig, hvilket stærkt stigende Begjær der er efter bedre Redskaber og Maskiner, uden hvilket Fabrikkerne næppe vilde have indladt sig paa at møde saa stærkt repræsenterede, da Transportomkostningerne for de fleste Fabrikker maatte blive og vare langt større til Viborgmødet end til noget af de tidligere, hvortil der altid har været Udgang ad Søvejen, et Hensyn der bør komme i Betragtning ved Valg af senere Mødesteder. Men det var ikke blot den største, men ogsaa som naturligt er, den bedste Redskabsudstilling vi hidtil have haft, og vel er det fortrinnsvis de mange og virksomme Agenter for indenlandske Fabrikker, der i de senere Aar have aabnet sig et Marked herhjemme, som det skyldes, at Udstillingen blev saa righoldig paa nye og fortrinlige Maskiner, men det er dog ogsaa glædeligt at se, at flere, navnlig yngre, danske Fabrikker arbejde med megen Dygtighed og Ihærdighed og stærkt overfløje ældre, tidligere renommerede Redskabsfabrikker, som altfor længe have tæret paa et engang velfortjent agtet Navn. Dels fra disse sidste, dels fra en Mængde smaa Haandværkere, som rimeligvis aldrig tidligere havde mødt paa nogen Udstilling, fandtes en stor Del flette Redskaber, som kun for saa vidt havde Betydning, at de bidrog til at løfte de gode Redskaber saa meget mere; men denne Nytte er dog af en noget betinget Art, og der bør derfor stræbes efter at begrænse deres Tal ved et kommende Møde. Dette kan sikkert ske ved, at man lader alle dem, der kræve Gulvflade eller Bægflade under Tag, betale noget derfor; der er aldeles ingen Fare for, at det Gode derved skulde strømmes bort; ved de første Land-

mandsmøder betalte Forsamlingen Redstavernes og Maskinernes Fragtomkostninger, dette hørte man op med ved Aarhusmødet og lode Udstillerne selv bære Udgiften, og dog ere Udstillingerne vorede stadig ved de senere Møder. Nu bør man gaa et Skridt videre og i Lighed med Udlandet lade Udstillerne betale for den bedækkede Plads, de benytte. Nødvendigheden heraf var især isjnesfaldende iaar; i det store halvaabne Skur, hvor alle de Redstaber, der vare bestemte til at anbringes under Tag, maatte henfættes, var Pladsen altfor lille, saa at der jævnlig var en meget stærk Trængsel som umuliggjorde de Besøgende at finde og undersøge de virkelig gode Redstaber, som fandtes her, thi Pladsen optoges for en stor Del af daarlige Rensmaskiner, Hakkelsesmaskiner, Kjørner o. L., der aldrig burde udstilles, fordi de aldrig burde bruges.

Maskinerne forevistest jævnlig i Arbejde, dels paa Pladsen, og af disse tiltraf de store Damptræskværker, Tørvealte- og Teglværksmaskiner sig især Opmærksomheden, dels paa Marker i Nærheden af Byen, og af disse var det navnlig Mejemaskinerne, Gjødningsspredemaskinerne og en Forbedring af den ved Nykjøbingmødet først fremstillede Lugemaskine fra Ingemann, der fulgtes med Interesse. Særlig skulle vi nævne den Prøve paa Reolpløjning til Skovkultur paa Heden, som Kammerherre, Overførster Wimpfen foranstaltede paa et temmelig ahlfast Stykke Lyngheide en Fjerdingvej fra Byen; den viste, at Sagen var udførlig og overkommelig selv paa større Arealer, og ved at gaa over i den hosliggende Naaletræplantning saaes tillige, hvor nødvendig Ahlens Gjennembrudning er, thi her stode gamle Planter henlygnende og smaa, hæmmede af det faste Underlag, medens unge Planter, vøgende paa det gjenembrudte Ahlag, stode raft i Vejret.

Foruden Præmierne til Slaamaskinerne uddeltes der ialt 22 Sølv., 29 Bronzem. og 7 Hæd. Dmtale, altsaa færre end ved de tidligere Møder. Grunden hertil ligger væsentlig i, at der ikke uddeltes Medailler til de Redstabsklasser, som vare blevne prøvede forud for Nykjøbing- og Viborgmødet,

altsaa til Blove, Harver, Grubber, Tromler, Meje- og Slaa-
maskiner. — Hvad iøvrigt Bedømmelsen af de udstillede Red-
skaber angaaer, henviser vi til den Beretning, som Ordføreren
for Dommerkomiteen, Forpagter Bokelmann, afslagde paa
dennes Begne den første Mødedag, og som findes meddelt i
dette Hefte.

Produktudstillingen var meget stor og fyldte aldeles
det store Exercherhus, skjøndt Mejeriprodukterne vare anviste
anden Plads, nemlig i nogle Lokaler i det nedlagte Tugthus.
Ialt omfattede den 700 Nummere, men heraf vare næsten
Halvparten, nemlig 312 Nr., Husflidsgjenstande, og Diabls-
udstillingen, der ogsaa henhørte under dette Komplex af meget
uensartede Samlinger, var ligeledes meget omfangsrig, idet
den nemlig indeholdt 101 Nr. Skovbrugsudstillingen om-
fattede derimod kun 19 Nummere, men disse vare til Gjen-
gjæld baade righoldige og interessante, hvorfor man ogsaa
faa dem tilbrage sig megen Opmærksomhed; dette var især
Tilfældet med nogle Træprøver, samt savsaarne Bræder og
Lægter fra Stendalsgaard Plantage og med en smuk Samling
af fortrinlige Træprøver fra Stamhuset Bidstrup Skove. I
Mejeriudstillingen fandtes 104 Smørprøver og 64 Osteprøver.
Derimod var der kun 28 Udstillere af Korn, Frø og andre
Plantefrembringelser og 73 Udstillere af alle andre Pro-
dukter Landbruget vedrørende, saasom Uld, Kjød, Fedt, kunstig
Gødning, Mejeripræparater, Byggemateriale, Brændsel samt
videnskabelige Hjælpemidler til Landbrugets Fremme.

Fiskeriudstillingen omfattede 168 Nummere.

Den anden Hoveddel af Landmandsforsamlingens Virk-
somhed er Foredragene, der ved de første Møder endog
tillagdes Hovedvægten, medens denne nu efterhaanden er lagt
over paa Udstillingerne. Heri har man sikkert handlet rigtigt,
især efter at der trindt i Landet er dannet Landbosforeninger,
hvori de landøkonomiske Spørgsmaal kunne drøftes, ligesom
jo ogsaa den periodiske Presse er et Middel dertil. Ligeledes
maa det ansees for heldigere, at der ved Landmandsmøderne

holdes affluttede Foredrag end Diskussioner over fremsatte Spørgsmaal, thi ved disse Diskussioner, der ofte ere uforberedte, og som det derfor er særlig vanskeligt for Indlederen eller Ordstyreren at begrænse, blive Emnerne ligesaa ofte udbandede som klarede. Ved Viborgmødet var der da ogsaa kun een Forhandling og Diskussion, medens Komiteen havde været saa heldig at formaa nogle af vore dygtigste og sagkyndigste Mænd til at holde Foredrag dels over almeninteressante til Agerbruget knyttede Emner og dels Orienteringsforedrag angaaende de forskjellige Udstillinger. Disse Foredrag vare derfor i Reglen stærkt besøgte og fulgtes med megen Interesse, hvorom Samtalen i Smaakredsene efter Foredragene noksom vidnede. Ogsaa Kongen og Kronprinsen, der ligesom ved de foregaaende Landmandsforsamlinger ogsaa glædede denne med deres Besøg, viste deres Interesse for denne Del af Forsamlingens Virksomhed, idet de, hvad aldrig er hændet før, overværede et Foredrag ved et af vore Landmandsmøder, nemlig det, som Prof. Brosch holdt over Udstillingen af Heste. — I de efterstaaende Blade vil man finde Foredragene gengivne, dels in extenso, dels i et noget forkortet Referat, der er gennemgaaet af vedkommende Taler. Et Foredrag, som Prof. Johstrup holdt den 2den Mødedag over „Sjællands geognostiske Forhold“, vil først blive meddelt i næste Hefte, da han ønsker at supplere det med nogle Sagttagelser fra en Rejse, som han for Tiden foretager i Sjælland. Et Foredrag af Adjunkt Feddersen over Fiskeriudstillingen vil ventelig blive gengivet i Nordist Tidsskrift for Fiskeri, og vi maa da henbise dertil.

Fredagen anvendtes til Udflugter i en nærmere og fjernere Omegn. Disse maatte naturligvis for en Del faa en noget anden Karakter end hvor Mødet afholdes i en frugtbar, gammeldyrket Egn, rig paa interessante og lærerige Agerbrug; men medens Ekursionerne i disse Egne i Reglen føre til Landskaber af samme Præg, frembød Ekursionerne, der foretoges fra Viborg, en meget stor Variation, idet nemlig

en Udflugt gif til den venlige, smukke og veldyrkede Egn ved Frijsenborg og til flere af de Mønstergaardene paa dette Grevskab, som skildes den nuværende Greves store Interesse for Agerbruget; — en 2den Udflugt havde nærmest til Maal at give et lille Indblik i Hedens Karakter og Benyttelse, og gif derfor baade til Kolonierne ved Frederiks Kirke og til Stendalsgaard's Plantage, hvis store smukke Træer afgang en Mængde af de Besøgende forbaufede og glade Udtraab; — en 3die Udflugt gjaldt den store udtørrede Tatum Sø, hvis store Frugtbarhed imponerede saavel gennem de Tusinder af Høstakke, hvormed de flaaede Dele af den vare fyldte, som gennem de store Flokke af Kvæg, der græssede i en Del af de indhegnede Fener; — en 4de Udflugt førte Deltagerne gennem en Del af det frugtbare Salling til Rødsten paa Fur og en 5te endelig lod ved en Tour til Bobbjerg Deltagerne stifte Bekjendtskab med Syllands barste Vestkyst og det mægtige Vesterhav. Her var altsaa et saa rigt Valg med Hensyn til »scenery«, at man ikke kan undre sig over, at alle Villetter i et Øjeblik bleve revne bort af de omtrent 1000 Deltagere, der kunde nyde Godt af en eller anden af disse Udflugter og af den hjærtelige Modtagelse og venlige Gæstfrihed, der mødte dem overalt, og som særlig hos Grev Frijs Frijsenborg var af en saa storartet Karakter, at man kun i Ordet „fyrstelig“ mente at finde det rette Udtryk derfor.

Man vil af det Foregaaende se, at det var et rigt og fyldigt Møde, der her tilbødes Besøgeren; glædeligt var det da ogsaa, at den gode Lejlighed til at udvide sine Kundskaber, skjærpe sin Indsigt, ryste gamle Fordomme mod det Nye af sig, glæde sig over Agerbrugets og Husdyrbrugets fornøjelige Udvikling, stifte Bekjendtskaber med Mænd, som med Dygtighed arbejde med paa den fælles store Opgave: at løfte vor materielle Udvikling og derved hvad Godt, der paa den kan bygges, fremad, — at denne Lejlighed blev benyttet i saa rigt Maal som ved intet tidligere Møde, undtagen det i Rjøben-

havn, der af let forklarlige Grunde bør stilles udenfor Sammenligningen. Der udstedtes 3065 Medlemskort*) foruden 35 Frikort, og der løstes 20,030 Dagbilletter, nemlig om Tirsdagen 352, Onsdagen 2460, Torisdagen 5625, Fredagen 6049 og Lørdagen 5544. Desuden løstes der 228 Udgangskort til Dyrskuet den første Dag, da Bedømmelsen fandt Sted, og til Mejeriudstillingen løstes 961 Billetter. Salget af Dagbilletter var altsaa meget stort, og Medlemstallet var over dobbelt saa stort som Gjennemsnittet af de sidste 4 Møder, Kjøbenhavnsrådet fraregnet. Hertil bidrog naturligvis i en ikke uvæsentlig Grad, at Mødet holdtes, medens Tropperne vare samlede i Lejren ved Hald, hvorom den stærke Kaperkjørsel, der stadig fandt Sted mellem Viborg og Lejren, noksom vidnede. Ligesaa bidrog ogsaa Kongens og Kronprinsens Nærværelse og Ønsket om at se den nyopførte overordentlig smukke Domkirke til at drage en Del til Mødet, som ellers næppe havde overvundet de Hindringer, som en Fraværelse fra Hjemmet og dets Bedrift ofte forvolde; men isøvrigt var det maaske laar særlig let at overvinde disse Hindringer, da Mødet faldt paa en for Landmændene belejlige Tid; havde Mødet været udsat en Maaned længere, saaledes som man havde været nødsaget til ved Nykjøbingmødet af Hensyn til Lokalerne, vilde Mødet blevet meget mindre, thi Høsten havde da bundet Folk til Hjemmet. Smidlertid tage vi næppe fejl, naar vi søge Hovedgrunden til det stærke Besøg dels i den i de senere Aar stærkt forøgede Interesse for alt hvad der kan tjene til at hjælpe Agerbruget fremad, og dels i den stigende Velstand, der lettere tillader en Udgift, der ikke strax og umiddelbart bringer Renter, men som man med et lidt for-

*) Ved Mødet i Randers (1845) var der 332 Medlemmer, i Odense (1846) 626 M., i Aarhus (1847) 467 M., Kjøbenhavn (1852) 1242 M., Flensborg (1854) 422 M., Aalborg (1856) 1042 M., Haderslev (1859) 430 M., Horsens (1861) 940 M., Odense (1863) 1252 M., Aarhus (1866) 1909 M., Kjøbenhavn (1869) 4348 M. og Nykjøbing (1872) 1281 M.

domsfrit Blif dog let erkjender at være nyttig samtidig med at den er fornøjelig. Den Omstændighed at store Egne af Sjælland, som tidligere havde haft en besværlig Afgang til Møderne, nu med Lethed kunde deltage i disse, hidrog ogsaa til det stærke Besøg. Endelig skulde vi som en Grund til dette endnu nævne en Foranstaltning, som den forberedende Komite paa Proprietær Heides Forslag havde iværksat, og som forekommer os saa heldig, at den næppe bør udelades ved noget senere Møde. Vi sigte herved til de store Arbejdsertog, som for en meget moderat Betaling vare iværksatte baade fra Sjællands Ost- og Vestkyst om Fredagen. Henimod 3000 Arbejdere benyttede sig deraf og ankom til Viborg tidlig Fredag Formiddag; med Musik i Spidsen drog de ind paa Pladsen og samlede omkring Tribunen, hvorfra de hødes Velkommen, inden de spredte sig over Pladsen. Og vi tør maaste kalde det et af de smukkeste Øjeblikke under hele Mødet, at se disse Flokke af ældre og yngre Mænd, alle stemplede med Arbejdets Præg, med den for den solide Arbejder ejendommelige Grundighed og Alvor give sig i Færd med at undersøge og mængse de udstillede Gjenstande; — disse vare i en noget anden Forstand end for den større Jordbruger eller Fabrikant, Kjød af hans Kjød, Ben af hans Ben; disse Redskaber og Maskiner vare forbedrede Former af dem, han selv personlig arbejdede med; hver Skrue, hvert Drev, hver lille Enkelthed fik en ejendommelig Betydning for ham; noget lignende kan siges om de udstillede Produkter af forskjellig Art; — det var en stor Sum af Tanker, der den Dag spredtes i en Befolkning, som ellers i Reglen er knyttet til Værkstedet og Gaarden og kun oplyses af hvad Nyt, den kan finde i sin allernærmeste Kreds.

Viborgmødet var altsaa i det Hele taget et gennemgaaende godt Møde, men sluttelig skal det ikke lades uberørt, at en saa stærk Tilstrømning af Folk til en saa lille By med saa begrænsede Kommunikationsmidler naturligvis paa flere Maader forvolder Ulemper, navnlig ved Indkvarteringen, i

hvilken Retning der isørigt var truffet omfattende og hensigtsmæssige Foranstaltninger, og ved Bespisningen, men dog især ved Jernbanefærdslen til og fra Bhen. Over denne Lød der mange, stærke og berettigede Klager; de rettedes ikke mod Jernbanebestyrrelsen, der vist gjorde sit Yderste for at hjælpe, men mod det uforstandige Rniberi, der vides med Anstæffelse af tilstrækkeligt Jernbanemateriel, Vogne og Lokomotiver, en Mangel som strax føles, naar der stilles lidt Ekstrakrav til Jernbanefærdslen, men som især føltes stærkt her, hvor Ekstrakravene vare saa store.

J. C. la Cour.
